

ik voor een uitvoeriger behandeling wel verwijzen naar het volgende hoofdstuk.

Voordat ik de lezer een theoretiserende reconstructie van de geschiedenis van de klomperij in onze streken voorleg, breng ik de verschillende verspreidingen onder in een relatief tijdschema. Daarin zijn twee horizontale lijnen getrokken ter markering van de tijdstippen die in de hieronder te bespreken hulpkkaartjes worden bedoeld. (Zie pag. 41.)

Door zijn nauwe contacten met Frankrijk lag Vlaanderen aan het begin van de 14e eeuw open om de holle klomp te ontvangen. Het is dan ook het eerst in die hoek geweest dat het nieuw uitgevonden schoeisel ons gebied binnendrong. Dat hoeft niet onmiddellijk tot gevolg gehad te hebben, dat men nieuwe, voor de vervaardiging van klompen meer geschikte werktuigen ging bezigen. Aanvankelijk zal men wel de oude gereedschappen van de patijnmaker zijn blijven gebruiken. Het is mogelijk dat het schrappaardje en het paalmes ook al in die vroegere nijverheid bekend waren, hoewel ik dat toch liever voor het eerste dan voor het tweede werktuig veronderstel. Al gauw echter zal ook de heulbank Vlaanderen bereikt hebben. En daarmee was het meest karakteristieke werktuig van de klompenmaker zijn lange reis naar Twente en Drente begonnen. Het schrappaardje, wel het oudste meubel in de klomperij, was al vóór de komst van de heulbank voorbijgestreefd door het paalmes, dat voor een deel de functie van het oudere trekmes, dat op het schrappaardje werd gebruikt, had overgenomen. Het werd onder de naam *krammes* vastgehaakt aan het oude paard, maar toen het verder om zich heen greep en ingang vond in gebieden waar het schrappaardje nog niet bekend was — ik neem aan dat het destijds de Meierij niet of nauwelijks bereikt had — gebruikte men daar een paal of blok om het *paalmes* of *blokmes* aan te bevestigen. Deze namen zijn dus ontstaan in de noordoostelijke grensstrook van het gebied dat het schrappaardje al kende, duidelijker gezegd in de Meierij. Blijkens de benamingen (vgl. krt. 22 sub F, pag. 174) is de heulbank in het oosten van Noord-Brabant jonger dan het paalmes. Het ligt voor de hand te veronderstellen — en de naam *ruimbank* in Vlaanderen bevestigt dat — dat deze werkbank dus ook in het zuidwesten pas na het paalmes zal zijn verschenen. In de naam *ruimbank* leefde het werkwoord ruimen voort, dat al eerder (vgl. krt. 6 sub F, pag. 89) diensten had verleend om het mes te benamen waarmee de klompen werden uitgehold toen men de boor nog niet gebruikte. Het woord *ruimmes* als klompenmakers-